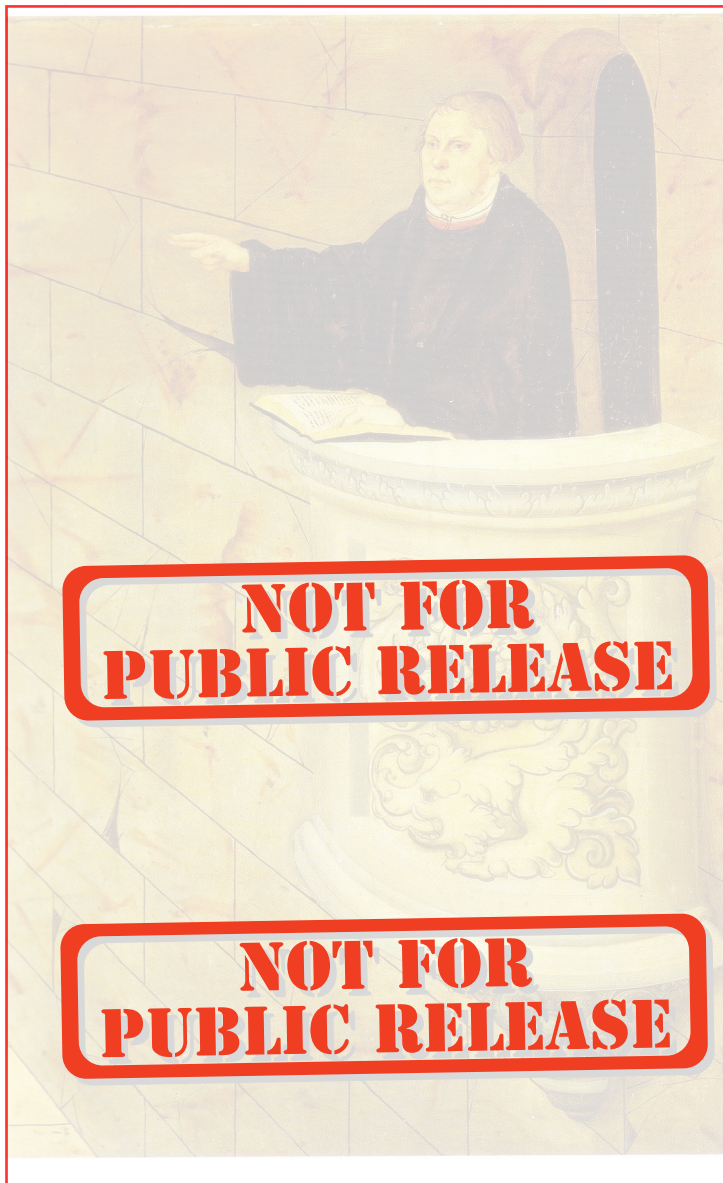

VIEREN MET LUTHER

**Luthers Lezen en Luthers Vieren
tijdens het Lutherjaar 2017
in de Ontmoetingskerk te Enschede**

Luthers Rooster – Lutherse Liturgie – Luthers vieren

Het jaar 2017 wordt internationaal als ‘Lutherjaar’ gevierd. De reformatie is 500 jaar oud. De Raad van Kerken Nederland nodigt de Nederlandse kerken uit om in het kader van dit Lutherjaar vanaf zondag 12 februari een jaar lang het **Luthers Leesrooster** te volgen.

In de Ontmoetingskerk doen we mee. Een jaar lang lezen we élke zondag de lezingen die Luther ook las...

Het Luthers leesrooster kent voor elke zondag drie lezingen. Elke zondag weer zal blijken dat die lezingen een bijzonder klankspel opleveren. Die samenklank wordt nog eens versterkt door de Psalmen die eveneens voor elke zondag door hetzelfde rooster worden aangereikt. En ook door klassiek geworden gebeden en liederen, die in de loop der eeuwen bij al deze combinaties zijn ontstaan.

Om de samenklank van lezingen, psalmen, gebeden en liederen optimaal tot zijn recht te laten komen voegen we ons in de liturgie van deze weken zo veel mogelijk naar het gebruikte rooster. We hanteren, kortom, een **‘Lutherse’ liturgie**. Want daarbinnen kan de aloude combinatie van lezingen, psalmen, gebeden en liederen het mooist tot klinken komen.

Daarmee oogt deze liturgie wat *traditioneler* dan we in de Ontmoetingskerk gewend zijn. Het lijkt ook allemaal wat meer vast te liggen.

En dát is het punt waar wij als gemeente aan zet zijn. De kunst gaat zijn om de Lutherse Lezingen en de Lutherse Liturgie ook meer *Luthers te Vieren*. **Luthers vieren doe je, door deze liturgie níet te zien als een móeten, maar juist als een mógen**. De Lezingen en de Liturgie zijn een aanbod van ééuwen kerk. En wij mogen mee doen. Wij mogen ontvangen. We hoeven ons alleen maar mee te laten voeren op die eeuwenoude stroom. We worden gedragen door de kerk van alle eeuwen.

*Een * in de liturgie verwijst naar de toelichting van de verschillende liturgische elementen uit de Lutherse liturgie, achter in dit boekje.*

WE KOMEN BINNEN IN GODS HUIS

Luiden van de klokken

De klokken luiden voor de kerkdienst. Ze nodigen ons uit:

Welkom in Gods huis!

We worden stil.

Ambtsdragers en kinderdienstleiding komen binnen.

Het kind van de zondag draagt de koffer.

Ruimte voor stil gebed*

Tot U, God, roep ik in de vroege morgen.

Help mij te bidden

en mijn gedachten te richten op U,

ik kan het niet alleen.

In mij is duisternis, bij U is licht.

Ik ben eenzaam, Gij verlaat mij niet.

Ik ben bevreesd, bij U is hulp.

Ik ben onrustig, bij U is vrede.

In mijn hart is bitterheid, bij U is geduld.

Ik begrijp uw wegen niet, maar Gij kent mijn weg.

Dietrich Bonhoeffer (LB pag. 533)

Orgelspel tot eer van God*

We gaan staan

Kerkelijke begroeting*

v. In de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest.

A. AMEN

Bemoediging en drempelgebed

v. Onze Hulp is in de Naam van de HEER

A. DIE HEMEL EN AARDE GEMAAKT HEEFT

v. U zelf hebt ons geroepen, God
naar uw kerk, van alle eeuwen
naar uw gemeente, wereldwijd,
naar elkaar, hier, nu.

k. *Wilt U bij ons zijn?*

Spreekt U ons aan met milde woorden?

Raakt U ons aan met zachte hand?

A. SPREEK IN ONS OOR, DE WOORDEN VAN UW VERBOND;

LEG OP ONS HOOFD, HET TEKEN VAN UW LIEFDE;

BRENG ONS BIJEEN AAN DE TAFEL VAN UW GEMEENSCHAP;

EN LEER ONS LEVEN, UW TOEKOMST TEGEMOET.

AMEN

[Evt. Gedachtenis]

Introituspsalm

v. Antifoon* van de zondag

A. *De berijmde ingangspsalmen*

v. Antifoon van de zondag

A. *Ere zij de Vader en de zoon...*

(LB 195 - Klein Gloria)

(Het Klein Gloria vervalt tijdens de 'lijdenszondagen', Judica en Palmzondag)

We gaan zitten

Kyrie en Gloria*

Kyrie – eerste regel gezongen door voorganger/cantor

(v) He - re God, ont - ferm u,
(A) in den hemel
(A) He - re God, ont - ferm u. LB 270a

Gloria - eerste regel gezongen door voorganger/cantor

(v) Glo - rie aan God in den ho - ge
(A) en vre - de op aar - ge
(A) in men - sen heeft Hij be - hagen. LB 270a

(Het gezongen Gloria vervalt tijdens de Veertigdagen)

WE LUISTEREN NAAR GODS WOORD

Groet*

voorzang:

(v) De Heer zal bij u
(A) all: De Heer zal u be - wa - ren. LB 270b

Gebed van de zondag (*Collecta**)

Tijd voor de kinderen

Verhaal van Mirjam en Micha en Lied van Mirjam en Micha
Tijdens de zondagen van de Voorvasten zingen we de 'groene' melodie. Tijdens de zondagen van de Veertigdagen de 'paarse' melodie. En tijdens de zondagen van de Paastijd de 'witte' melodie. De kinderen gaan naar de kinderdienst. We worden stil.*

Lezing uit het Oude Testament

Psalm (*Graduale**)

Lezing uit de brieven van de apostelen

Zondagslied*

Evangelie*

*De lector kondigt de Evangelielezing aan
Halleluja* – ter begroeting van het Evangelie
1 voorzang, 2 allen:*

Hal-le-lu - ja, hal-le-lu - ja, hal-le-lu - ja. LB 270c

Lezing uit het Evangelie

Lofprijzing

Lof zij U, o Chris - tus. LB 270d

Geloofsbelijdenis*

Overweging*

Stilte

Lied

WE BRENGEN DE WERELD VOOR GOD

Aankondiging collectedoelen en inzameling van de gaven

Gebed over de gaven

Voorbeden

Stil gebed

Onze Vader

Onze Vader in de hemel,
laat uw naam geheiligd worden,
laat uw koninkrijk komen
en uw wil gedaan worden op aarde zoals in de hemel.
Geef ons vandaag het brood dat wij nodig hebben.
Vergeef ons onze schulden
zoals ook wij hebben vergeven wie ons iets schuldig was.
En breng ons niet in beproeving,
maar red ons uit de greep van het kwaad.
Want aan u behoort het koningschap,
de macht en de majesteit tot in eeuwigheid.
Amen

Aansluitend aan de gebeden draagt de ouderling van dienst eventuele gedachtenistenen naar de gedachtenistafel.

*De kinderen uit kinderdienst en de jongeren uit de jeugdkerk komen terug.
Oppaskinderen worden door hun ouders uit de oppasruimte gehaald.*

We gaan staan

Lied

WE WORDEN GEZONDEN EN GEZEGEND

Zegen

v. Zegen, beantwoord met:

g.

A - - men, a - men.

Orgelspel

Het Lutherse leesrooster

Leesroosters zijn zo oud als de kerk... En zelfs nog ouder. De kerk is immers uit de synagoge ontstaan en aanvankelijk las de kerk gewoon met de synagoge mee. Er was bovendien nog geen Nieuwe Testament. Dat ook de synagoge 'ordelijk' las moge alleen al blijken uit de 150 overgeleverde Psalmen. Drie jaarkringen zang!

Pas na ca. 5 eeuwen ontstaan de eerste 'christelijke' leesroosters, waarin naast Oudtestamentische lezingen ook lezingen uit het inmiddels gegroeide 'Nieuwe Testament' een plaats hebben gekregen. Overigens zijn in die oude roosters nog steeds sporen van de synagogale lees-ordening uit het begin van onze jaartelling terug te vinden.

Luther nam in zijn reformatie het oude Romeinse rooster gewoon over. En omdat Rome nadien nogal wat heeft gewijzigd, en de Lutherse kerk niet... is via de Lutherse lijn in feite het oudste kerkelijke leesrooster bewaard gebleven.

Wie volgens het Lutherse Leesrooster uit de Bijbel leest, leest bijgevolg mee met ruim 1500 jaar christelijke kerk. Bijvoorbeeld op zondag Septuagesima werden 1500 jaar geleden in Rome al dezelfde lezingen gelezen als op 12 februari 2017 in de Ontmoetingskerk.

Luthers vieren

En precies die verbondenheid met de kerk van eeuwen... die proef je ook in de Lutherse manier van vieren. Vanzelfsprekend is de verzamelde gemeente voor de Lutherse vierder van groot belang. Maar tegelijk besef je dat de gemeente veel groter is dan die 300 mensen die hier nu bijeen zijn. Niet alleen vier je samen met andere kerken, wereldwijd. Je viert ook samen met eeuwen kerk die jou voorgingen. En jij *mag* mee doen.

Dat gevoel dat je *mág*... dat is misschien wel de kern van Luthers vieren. Zo'n leesrooster wil helemaal niet zeggen dat het zó eigenlijk zou moeten. Maar wel zegt het rooster: Zo *kán* het... waarschijnlijk... want de ervaring heeft geleerd dat de Bijbel vruchtbaar tot klinken komt wanneer deze in deze orde gelezen wordt, in deze combinaties van lezingen per zondag, en in deze volgorde door het jaar heen. Het is allemaal door eeuwen heen gerijpt. En aangevuld met de mooiste gebeden, liederen, cantates, en wat niet al. En nu *mag* jij mee doen.

O ja, en we hoeven ook niet álles te begrijpen, gelijk al deze keer. Volgend jaar komt dezelfde zondag weer. En het jaar daarna weer. Kansen te over...

Lutherse liturgie - bijzonderheden

Voorvasten

Voorafgaand aan de Veertigdagen kent het Lutherse kerkelijk jaar drie zondagen van de *Voorvasten*: Zondag Septuagesima (70^e), zondag Sexagesima (60^e) en zondag Quinquagesima (50^e). De kleur is nog gewoon groen, maar de liturgie wordt al wel een klein beetje versoberd: we zingen niet het ‘Halleluja’ voorafgaand aan het Evangelie (zie aldaar).

Stilte

Wie Luthers viert ontvangt. Ontvangt van de kerk van alle eeuwen. Ontvangt van God die spreekt in zijn kerk. Een ‘echte’ Lutheraan komt stil de kerk binnen en gebruikt die **stilte** om zichzelf open te stellen voor wat aangeboden wordt. Het maakt immers verschil of je de kerk binnenkomt of het café. En bij binnenkomst in de kerkzaal sta je daarbij stil.

Orgelspel

Zó stil binnenkomen, dat zit ons niet in de genen. Laten we ook hier zeggen: het moet niet. Maar laten we ook hier beseffen: het mág. Het is een kans. De organisten zullen ons hierbij helpen! Ze zullen **niet** spelen voorafgaand aan de dienst. Én ze zullen ons helpen om **nóg** ontvankelijker te worden aan het begin van de dienst. De dienst begint namelijk met ‘**orgelspel tot Gods eer**’. Wij als gemeente hoeven nog helemaal niets. Alleen maar luisteren. Ontvangen. Naar mooi, bij de zondag passend, orgelspel.

Votum: “In de naam van de Vader, en van de Zoon en van de heilige Geest”.

Het **eerste woord** in de Lutherse viering herinnert je aan de doop. En het verbindt ons in één keer met al die anderen die net als wij ‘gedoopt zijn in deze Naam’. Het maakt je bewust dat wij, zoals we hier toevallig in deze ruimte samen zijn gekomen, deel zijn van een veel groter geheel. De kerk viert... eeuwenlang en wereldwijd... en wij mogen meedoen.

Introïtus en Antifoon

Gelijk aan het begin meldt zich een element uit het Rooster. Elke zondag heeft een vaste eigen **Antifoon** (vers vóór en na de Psalm) en **Introïtuspsalm**. Doorgaans is de naam van de zondag aan deze Antifoon of aan de Psalm ontleend. De Psalm zet letterlijk de toon voor de rest van de viering. Volgens

oude traditie wordt de Psalmzang afgesloten met het klein-gloria (een 'doxologie'). Bijzonder is dat dit 'Klein Gloria' bijna elke zondag gezongen wordt... Alleen niet op de laatste twee zondagen voor Pasen. De echte lijdenszondagen.

Kyrie en Gloria

De liturgie gaat vervolgens z'n gang. En neemt ons mee. Direct volgt nu het **Kyrie**. Veel hoeft daarbij niet gezegd. We hebben immers allemaal de beelden van het journaal van gisteravond nog wel voor ogen. En de eeuwenoude, al in de Bijbel uitgeroepen bede 'kyrie-eleison', 'Heer, ontferm U', omvat het állemaal. Kyrie en Gloria zijn een éénheid. Beide zijn gedragen door Gods barmhartigheid. Tijdens de Veertigdagen echter zingen we het Gloria niet.

Liturgische groet

De kerk van alle eeuwen viert, en wij mogen mee doen. Maar met dat we mee doen worden wij, zoals we hier samen zijn, gaandeweg steeds meer gemeente. We zien ook de verschillende rollen die we in ons samen innemen. In de groet tussen voorganger en gemeente worden die rollen zichtbaar. Naar goed Lutherse gewoonte *zingen* we de groet.

Collecta

Bij de verzameling van lezingen voor elke zondag zijn in de loop der eeuwen ook voor elke zondag gebeden gegroeid. Ze worden door de kerk van alle eeuwen a.h.w. bij de lezingen aangeboden. Zo is er voor elke zondag een 'collectagebed' beschikbaar, waar we gebruik van kunnen maken.

Het zgn. **collectagebed** verzamelt ('collecteert'). Het verzamelt wat we tot nu toe hebben beleefd – de Antifoon en de Introïtus, het Kyrie, het Gloria - , en dat wordt verbonden met wat we straks gaan lezen. In dit gebed wordt God aangesproken op de daden waarvan wordt verteld (Gij, die...), wordt vervolgens uitgesproken wat mensen in dát licht nodig hebben, en wordt tenslotte uitzicht geboden op verandering ten goede.

Gradualepsalm

Drie lezingen, worden voor elke zondag aangeboden. Profeten, Apostelen en Evangelisten doen ons verslag van het goddelijk woord dat zij gehoord en verstaan hebben.

Maar bij de lezingen horen ook passende Psalmen. De Introïtus kwamen we al tegen. Na de profetie biedt het rooster ook een zgn. 'GradualePsalm' aan. In feite een vierde Bijbellezing, maar dan gezongen.

Zondagslied

In de loop der tijden zijn ook liederen voor de verschillende zondagen ontstaan die helemaal aansluiten bij de verschillende stemmen die in de vaste lezingen klinken. Dit zijn zgn. 'zondagsliederen'. Het 'zondagslied' voegt zich naadloos naar de lezingen, en brengt als het ware het lezingen-ensemble op toon. En dat is helemaal wat de 'Meistersanger' Luther voor ogen had.

Halleluja als begroeting van het Evangelie

Samen zingen was voor Luther ongekend belangrijk. "Waar gezongen wordt, kun je er zeker van zijn dat daar een 'heilig christelijk volk' is", aldus Luther. Een opgewekt én opwekkend gezongen 'halleluja' ter begroeting van het Evangelie is voor Luther dan ook wezenlijk. De levende stem van het evangelie ('viva vox evangelii') veronderstelt dat de blijde boodschap met opgewekte stem verkondigd wordt.

Bij het *Halleluja* hoort eigenlijk een 'hallelujavers'. Een vers uit de psalmen, dat mag klinken als opmaat voor het Evangelie.

Tijdens de zondagen van de voorvasten (hierboven toegelicht) wordt het *Halleluja* niet gezongen. Daarmee grijpen deze zondagen al een klein beetje vooruit op de soberheid van de 40dagen.

Staan bij Evangelie?

Eén belangrijk wezenskenmerk van de Lutherse liturgie nemen we niet over in de Ontmoetingskerk. Ook niet tijdelijk... In een goede Lutherse liturgie staan de hoorders tijdens de Evangelielezing. Dat hiermee een bijzondere eerbied zou worden uitgedrukt is echter een misverstand. Het staan bij de Evangelielezing wil de beweging van de Opstanding symboliseren.

De Geloofsbelijdenis

In een viering zónder avondmaal klinkt de geloofsbelijdenis tussen de lezingen en de verkondiging. Het geloof van de kerk zingt mee in de viering.

Voor ons Calvinisten heeft een geloofsbelijdenis helaas altijd een wat dogmatische geur. Alsof we nu ons geloof 'definiëren'. Voor Lutheranen geldt dat minder. In de geloofsbelijdenis viert de kerk van alle eeuwen veeleer haar geloof. In volle dankbaarheid. Zelfs in een zekere vrolijkheid. Want we vieren

vooral genade, en bevrijding. Zeker Luther was zich dat zeer bewust. En stel nou dat we in het Lutherjaar ook nog de belijdenis van Luther zingen, laten we dat dan dus wel zo vrolijk mogelijk doen.

Overweging

In de Lutherse liturgie weegt de 'preek' bepaald minder zwaar dan in de Calvinistische traditie. Heel de viering is immers al verkondiging. De kerk van alle eeuwen preekt al in de hele dienst mee. En die preek zó mooi! Wij hebben daar nog maar heel weinig aan toe te voegen. Een paar 'overwegingen' misschien.

Het geheel I

Naast de flexibele liturgie van de Ontmoetingskerk lijkt de Lutherse liturgie misschien wat strak. Maar bij nader inzien ligt dat toch genuanceerder.

In de Ontmoetingskerk varieert de liturgie, dankzij ons systeem van 'periodeliturgieën', door het hele jaar heen. De liturgie kleurt mee met de liturgische tijd van het jaar, met een bijzondere lezing, of gewoon met het seizoen.

De Lutherse liturgie kleurt zelf niet of nauwelijks mee, en blijft bewust door het jaar heen hetzelfde. Maar zo laat de liturgie eens te meer beleven hoezeer de lezingen van iedere zondag zélf een kleur geven aan de dienst. De 'strakke' liturgie wil juist het 'speelse' van het leesrooster extra onderstrepen.

Het geheel II

In deze liturgie is een min of meer volledige Lutherse liturgie opgenomen. En daarmee is het veel. Moeten we élke zondag ook écht álles doen, zoals het hier staat?

Zoals hierboven al vermeld is Lutherse liturgie altijd meer mógen dan móeten. Als er zó veel mag... dan mogen we vast ook af en toe 'nee, dank u' zeggen. Maar dankzij dit boekje weten we dan wél waarvoor we kiezen... en wat we daarbij verliezen.

Schikkingen

Het Lutherjaar zien we ook in de liturgische schikking. Als basis staat er een (vaste) burcht. Het kleed heeft de liturgische kleur van de zondag. Er staan afbeeldingen van Luther en van het 'Lutherlied' bij. In de 40dagentijd, met Pasen en Pinksteren worden er symbolen in de schikking geplaatst die passen bij de lezingen, zoals een witte roos die Jezus uitbeeldt en de fresia waarvan de betekenis 'vertrouwen' is.